

Розвиток мовлення дітей з аутизмом як запорука подальшого навчання у школі

Статтю присвячено дослідженню шляхів розвитку мовлення дітей з аутизмом, щоб за можливості допомогти їм адаптуватися у соціумі та здобути початкову освіту. У науковій розвідці з'ясовано сутність поняття аутизму, проаналізовано види стану мовленнєвої сфери у дітей з аутизмом, висвітлено різновиди порушення процесу спілкування у дітей із зазначеним порушенням психофізичного розвитку. У статті запропоновано найбільш поширені засоби альтернативної комунікації, тренінги невербального спілкування з дітьми з аутизмом, визначено напрямки логопедичної корекційної роботи.

Автори рекомендують навчання читанню дітей з аутизмом здійснювати за звуковим аналітико-синтетичним методом з використанням таких способів читання як буквений, складовий, склад → слово, цілими словами та обґрунтовують доцільність застосування пропонованих методів і способів читання. У дослідженні визначено, які основні види роботи можна проводити з дітьми з аутизмом у процесі навчання читанню, описано діагностування імпресивного та експресивного мовлення, уточнено складники діагностики кожного виду мовлення.

У висновках автори статті зазначають, що є різні форми порушення психофізичного розвитку дітей з аутизмом відповідно і різні рівні розвитку вербального зв'язного мовлення, враховуючи зазначені показники, потрібно здійснювати індивідуальний підхід до таких дітей, щоб допомогти їм вирішити психолого-педагогічні проблеми соціалізації у сучасному суспільстві.

Ключові слова: діти з аутизмом, розвиток мовлення, імпресивне та експресивне мовлення, засоби альтернативної комунікації, методи та способи читання.

Постановка наукової проблеми та її значення. У соціальній адаптації дитини в сучасному світі важливу роль відіграє рівень оволодіння зв'язним мовленням, оскільки мовленнєва діяльність є засобом засвоєння і передачі знань, думок і почуттів, побаченого і пережитого та способом самоствердження у дитячому колективі. Мовленнєвий розвиток при аутизмі характеризується досить специфічними рисами і багато в чому залежить від того, чи проводиться корекційне втручання, і з якого віку.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вивченням мовленнєвих порушень при аутизмі дітей займаються як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Н. Жукова, К. Лебединська, Е. Мастюкова, С. Морозов, Т. Морозова, Т. Філічева, М. Шеремет, Д. Шульженко.

Метою статті є визначення шляхів розвитку мовлення дітей з аутизмом, добору і впровадження засобів альтернативної та допоміжної комунікації дітям із розладами спектру аутизму.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У дітей з аутизмом, окрім основних специфічних особливостей фізіологічного та психологічного розвитку, порушується можливість здійснювати мовленнєву діяльність. Вони страждають від власної нездатності налагодити соціальну взаємодію, підтримувати контакт з людиною без явного психологічного дискомфорту, для них характерні труднощі сприймання інформації і розуміння ситуації спілкування. Такі перешкоди можуть бути наслідком відсутності самої потреби у спілкуванні, або посилене прагнення уникати контактів. Однак, часто основою несформованої комунікативної функції в дитини з аутизмом є хворобливий невротичний досвід, хронічна недостатність спілкування у ранньому дитинстві, відсутність сприятливої ситуації користування мовленням.

Результати психолого-педагогічних досліджень свідчать про те, що аутична дитина швидше не може, ніж не хоче спілкуватися. І тому, від того, наскільки вчасно ми надамо їй допомогу, навчимо взаємодіяти і не боятись цієї взаємодії, залежить успіх формування загальної пізнавальної активності дитини з аутизмом, її соціалізації у середовищі людей, вміння зарадити самій собі тощо.

В. Башина, С. Морозов, Т. Морозова дотримуються думки, що аутизм – це «природжений психічний розлад, що виникає внаслідок порушення розвитку головного мозку і характеризується вираженим і всебічним дефіцитом соціальної взаємодії і спілкування, а також обмеженими інтересами і повторюваними діями» [2]. Один із авторитетних дослідників розладів спектру аутизму Лео Каннер вказує, що термін аутизм означає «всередині себе». Він визначив основну рису, яка виявляється від початку життя – це «нездатність дітей співвідносити себе звичайним

способом з людьми та ситуаціями». За висловом Каннера, для цих дітей є характерна «крайня аутистична самотність», що змушує їх замикатися в собі, ігнорувати зовнішній світ і відкидати все, що йде від нього. Н. Жукова, Е. Мاستюкова, Т. Філічева стверджують, що діти з аутизмом є неконтактними, у них виявляється порушенням всіх форм довербального (експресивно-мімічного, предметно-дійового) та вербального спілкування [1].

На думку К. Лебединської, О. Нікольської, аутизм насамперед пов'язаний з розладами емоційно-поведінкового спектру і виявляється як порушення можливості встановлювати адекватні афективні зв'язки. Труднощі можуть бути менш вираженими в спілкуванні з дорослими, і більш очевидними в контактах з іншими дітьми, причому спілкування з молодшими або старшими за віком дітьми проходить легше, ніж з однолітками, під час взаємодії з якими спостерігається ігнорування, «занурення» у себе, споглядання з боку тощо [6].

К. Лебединська, О. Нікольська розрізняють чотири види стану мовленнєвої сфери у дітей з аутизмом. Діти з I типом розвитку аутизму – це діти, які демонструють найяскравіші, порівняно з іншими групами, порушення розвитку: поведінка погано контрольована, мовлення відсутнє, можуть випадково вимовлятися окремі слова, що не спрямовані на комунікацію. Діти з II типом розвитку мають значну затримку у розумовому і мовленнєвому розвитку. Вони користуються переважно короткими стереотипними фразами-штампами. Формуються багаточисельні стереотипні дії, моторні і мовленнєві, яких не буває у звичайних дітей. Для III типу характерний високий рівень мовленнєвого та інтелектуального розвитку, проте такі діти, володіючи мовленнєвими формами, не вміють орієнтуватися на реакцію інших у процесі спілкування, не здатні до конструктивного діалогу, у них спостерігаються нав'язливі захоплення, часто не здатні до навчання внаслідок порушення довільної діяльності. У дітей IV типу – бідне, інтонаційно невиразне мовлення, порушене розуміння чужого мовлення [5].

Сучасні психолого-педагогічні дослідження засвідчують своєрідність мовлення дітей з аутизмом. Передусім це порушення модуляції голосу: або вона дуже бідна, або гротескова, неадекватна значенню, дитина може особливо голосно і виразно вимовляти окремі звуки або склади. Мовлення дітей з аутизмом часто містить набір штапованих фраз, іноді спостерігається прагнення до повторення малозрозумілих слів, які були почуті ними від навколишніх чи інших засобів комунікації. Особливістю мовлення дітей з аутизмом є мовлення про себе в іншій та третій особі.

Для розвитку аутичної дитини навчання у початковій школі є надзвичайно важливим чинником для реалізації її особистісного потенціалу, засобом корекції порушень, ефективним інструментом подолання тривоги та афективних станів, винятковою можливістю для соціальної інтеграції.

І. Логвінова вважає, що порушення процесу спілкування у дітей з аутизмом виявляється переважно у таких двох різновидах, як комунікативний дефіцит (гіпокомунікативність із заниженою цікавістю до довкілля, уповільненням встановлення вербальних і невербальних контактів, відсутністю прагнення висловити свої бажання вокалізацією, поглядом, мімікою чи жестами), чи, навпаки, комунікативна екзальтація (надлишкова гіперемоційність у контактах, конфліктність). В обох різновидах порушена мотиваційна складова мовленнєвого спілкування [3].

На думку педагогів, логопедів, у системі корекційної логопедичної роботи необхідно розвивати мовленнєву активність дитини, мотиваційний план мовленнєвої діяльності, характер мовленнєвого матеріалу.

У наш час наукові дослідження довели, що прискорює розвиток мовлення у дітей з аутизмом застосування засобів візуалізації мови, проте слід мати на увазі, що частина дітей з аутизмом ніколи не буде мати повноцінного мовлення і для них методики альтернативного спілкування є чи не єдиним шансом на встановлення певної змістовної комунікації.

Одним із найпростіших засобів альтернативної комунікації є PECS (picture exchange communication system – система спілкування з допомогою обміну картинок) – полягає у тому, що попередньо роблять фотографії або малюнки найнеобхідніших (найулюбленіших) предметів побуту дитини (її кубиків, банана, кружка з водою і т.д.), а тоді у відповідний момент дитині пропонують вибрати картку й одразу ж дають те, що вона вибрала. У такий спосіб дитину заохочують до вибору й подання дорослим картинок-зображень того, що дитина бажає, це супроводжується також вербальним називанням предмета. З часом кількість картинок може збільшуватися, та в міру того, як розвиватиметься мова, поступово переходять до вербальних взаємодій. Подібною є система простих жестів для дітей з РСА – система Макатон та цілі системи альтернативного спілкування за допомогою символів-картинок (Бліса, Макатон, Ребус), які дитина

постійно може мати при собі у формі книжки. Є також комп'ютерні версії цих систем (Boardmaker, Picture communication system). Ці засоби альтернативного спілкування важливо поєднувати з озвученням слів-фраз, зі зменшенням частки візуалізації, тобто переходити у більш «класичне» мовленнєве середовище. Проте не для всіх дітей це буде можливим з огляду на наявні труднощі обробки аудіовізуальної інформації та можливе ураження центрів мови [4].

Д. Шульженко пропонує логопедичну корекційну роботу з дітьми з аутизмом здійснювати у певних напрямках. Зокрема: 1) у повсякденному житті, під час живого спілкування з дитиною з приводу побутових, ігрових і пізнавальних інтересів (розвиток соціальної спрямованості мовлення, комунікативної потреби, оволодіння різними видами комунікативних висловів); 2) у процесі сюжетно-рольових театралізованих ігор (активізація мовних засобів, засвоєння різних типів комунікативних висловів); 3) на заняттях із малювання, ліплення, конструювання, ручної праці (регулююча функція мовлення, зв'язок сприйнятого зі словом з метою формування придатних для зображення уявлень, актуалізація уявлення за словом); 4) на заняттях із розвитку мовлення (всі види і форми мовлення), побудованих за принципом моделювання комунікативних ситуацій; 5) під час процесу логопедичної роботи необхідно проводити корекцію звуковимови і розвиток фонематичних процесів [10].

Що стосується дітей з більш розвинутою мовою, з високофункціональним аутизмом, то для них потрібні «класичні» логопедичні заняття, проте увага має концентруватися не лише на вимові, а й на спілкуванні загалом, на розвитку соціальних та метакомунікативних умінь і навичок, на невербальному спілкуванні тощо. Спонтанне застосування жестів «так», «ні» і вказівного жесту дітьми, що страждають важкими формами аутизму, може виникнути до 7-8 років, а може й зовсім не проявитися, що надзвичайно ускладнює спілкування з цими дітьми. Спеціальний тренінг дозволяє сформувати ці жести і ввести їх в щоденне спілкування дитини з близькими людьми [7].

На заняттях педагог регулярно повинен задавати дитині питання: «Ти розклав картинки?», «Ти прибрав картинки?», спонукаючи його ствердно кивнути головою. Якщо дитина не робить цього самостійно, слід злегка натиснути долонею на потиличну область його голови. Як тільки жест став виходити, нехай навіть і за допомогою рук педагога, вводимо жест «ні». Спочатку використовуємо ті ж питання, але задаємо їх тоді, коли завдання ще не завершено. Потім жести «так», «ні» вживаються в якості відповідей на різні питання.

Одночасно відпрацьовується вказівний жест. До словесних інструкцій «Візьми», «Поклади» додаємо ще одну: «Покажи». Логопед фіксує кисть дитини у положенні жесту і вчить чітко встановлювати палець на потрібному предметі або зображенні.

Незважаючи на деяку механістичність у використанні жестів, потрібно заохочувати дитину до їх застосування, так як цей мінімальний набір невербальної комунікації дозволяє батькам визначати бажання дитини, тим самим усуваючи багато конфліктних ситуацій.

Навчання читанню дітей з аутизмом доцільно проводити за звуковим аналітико-синтетичним методом з використанням таких способів читання як буквенний, складовий, склад-слово, цілими словами.

Заняття будується за принципом чергування усіх способів читання, так як кожен із них задіює різні мовні механізми дитини. Використовуючи прийоми сучасного звукового аналітико-синтетичного методу читання, ми даємо дитині можливість зосередитися саме на звуковій стороні мови, що створює базу для включення звуконаслідувального механізму. Поскладове читання допомагає працювати над злитістю і протяжністю вимови. Читання цілими словами спирається на добру зорову пам'ять аутичної дитини і найбільш зрозумілу йому, так як графічний образ слова відразу пов'язується з реальним об'єктом. Проте якщо навчати дитину читати тільки цілими словами, досить швидко настає момент, коли механічна пам'ять перестає утримувати нагромаджений матеріал. У випадку нормального розвитку мови всю аналітичну роботу з виділення звука як основної складової одиниці усного мовлення дитина виконує самостійно. Для виділення окремої літери зі слова і співвіднесення її з певним звуком такій дитині теж не потрібна значна допомога від дорослого. В умовах патологічного становлення мовлення дитина не в змозі сама провести такий складний аналіз мовних одиниць, тому без спеціального навчання вона не зможе перейти від фотографічного «вгадування» слів до істинного читання. Суть читання цілими словами полягає в тому, що дитина може навчитися впізнавати написані слова цілком, не відокремлюючи окремих букв. Для цього на картонних картках друкованими літерами пишуться слова. Краще використовувати картон білого кольору, а шрифт чорний. Висота літер – від 2 до 5 сантиметрів. Вводити цей спосіб читання можна не раніше, ніж дитина зможе співвідносити предмет і його зображення, добирати парні предмети або картинки [8].

На нашу думку, у процесі навчання читанню дитини з аутизмом доцільно використовувати такі види робіт:

1. Читання автоматизованих енграм (ім'я дитини, імена його близьких, клички домашніх тварин). Зручно використовувати сімейний фотоальбом як дидактичний матеріал, забезпечивши його відповідними друкованими написами. На окремих картках надписи дублюються. Дитина вчиться підбирати однакові слова, потім підписи до фотографій або малюнків в альбомі закриваються. Від дитини вимагається з пам'яті дібрати необхідний напис на картці і покласти його до фотографії, малюнка. Закрите слово відкриваємо і зв'язуємо з обраним підписом.

2. Читання слів. Добираються картинки за всіма основними лексичними темами (іграшки, посуд, меблі, транспорт, домашні та дикі тварини, птахи, комахи, овочі, фрукти, одяг, продукти, квіти) і забезпечуються підписами. Добре почати з теми «Іграшки». Спочатку беремо дві таблички з різними за написанням словами, наприклад «лялька» і «м'яч». Таблички до іграшок або до картинок ми починаємо підкладати самі, кажучи, що на них написано. Потім пропонуємо дитині покласти табличку до потрібного зображення або іграшки самостійно. Після запам'ятовування двох табличок починаємо поступово додавати наступні.

Досить важливим є діагностування імпресивної сторони мовлення дитини у спонтанній ситуації, спрямоване на визначення рівня розуміння висловлювань, що містять значущі слова, можливості виконувати інструкції в контексті ситуації та поза контекстом ситуації. У спеціально організованій комунікативній ситуації з'ясовується:

- розуміння зв'язного висловлювання;
- розуміння поширених речень за сюжетним малюнком;
- розуміння різних граматичних форм;
- розуміння складно-підрядних речень;
- пасивний словниковий запас дитини.

Діагностування експресивного мовлення також проводиться у спонтанній мовленнєвій ситуації, в якій фіксується наявність вокалізацій, звукоутворень, звуконаслідувань, вміння висловити бажання, заперечення, власні висловлювання, що включають ініціативні репліки (це репліки-стимули: запитання, повідомлення та спонукання), репліки-реакції (відповідь на питання, реакції на повідомлення і спонукання), репліки різного призначення: а) питання, щоб відшукати інформацію; б) репліки-відповіді, щоб видати інформацію; в) репліки-повідомлення, щоб поділитися зі співрозмовником думками, почуттями, інформацією; г) реакція на повідомлення, щоб висловити позитивне чи негативне ставлення до обговорення; г) репліки-спонукання, щоб стимулювати співрозмовника; е) репліки-реакції на виконання дії, до якої спонукали дитину [10].

Діагностика експресивного мовлення у спеціально організованій ситуації має включати:

1) діагностику рівня володіння лексичним запасом:

- словником іменників;
- словником прикметників;
- словником дієслів;

2) діагностику граматичної структури мовлення:

- на рівні морфології:
 - 1) словозміни (числові закінчення іменників, числові закінчення дієслів, родові закінчення прикметників, відмінкові закінчення прикметників та іменників);
 - 2) словотворення (зменшувально-пестливі суфікси, префіксальні способи творення дієслів, утворення прикметників від іменників);
- на рівні синтаксису: об'єднання двох простих речень у складне;

3) діагностику зв'язного мовлення:

- бесіда за малюнком;
- складання розповіді за серією сюжетних малюнків;
- складання опису за малюнком.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, значна кількість дітей із тяжкими порушеннями мовлення та іншими особливостями розвитку досягають шкільного віку з несформованим вербальним мовленням, або з мовленням, рівень зрозумілості якого є настільки низьким, що не дозволяє використовувати його як засіб комунікації. Такі порушення можуть бути обумовлені органічним ураженням мозку, наслідком чого можуть бути розлади спектру аутизму.

Деякі діти з аутистичним спектром розвитку добре володіють мовленням, опановують читання, письмо, проте залишаються мовчазними під час встановлення мовленнєвого контакту, тому доцільно використовувати різні засоби альтернативної комунікації та впроваджувати ефективні види роботи, щоб допомогти дітям з аутизмом адаптуватися до соціального середовища та здобувати початкову освіту.

Джерела та література

1. Купчак О. М. Система логопедичної корекції з дітьми із розладами спектру аутизму / О. М. Купчак. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe.
2. Літвінова О. В. Щодо питання систематизації мовленнєвих порушень при аутизмі / О. В. Літвінова // *Логопедія*. – 2013. – № 3. – С. 48-51.
3. Логвінова І. П. Формування комунікативної потреби дітей з аутизмом у невербальній взаємодії / І. П. Логвінова // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – С. 59-61.
4. Методики розвитку мовлення та спілкування [Електрон. ресурс.]. – Режим доступу: http://www.autism-spectrum.org.ua/index.php/relations_therapy_uk.html.
5. Мовленнєвий розвиток аутичної дитини [Електрон. ресурс.]. – Режим доступу: <http://www.uaua.info/osobyete/autizm/article-10822-movlennjevyj-rozvitok-autichnoyi-ditini/>.
6. Пасєвіна О. А. Можливості інклюзивного навчання дітей з розладами аутистичного спектру / О. А. Пасєвіна // *Молодий вчений*. – 2013. – № 2 (02). – С. 99-104.
7. Рождественська М. В. Синдром органічного аутизму у дітей із затримкою психічного розвитку / М. В. Рождественська // *Дефектологія*. – 2002. – № 2. – С. 46-49.
8. Розвиток мовлення аутичних дітей за методикою Л. Г. Нурієвої [Електрон. ресурс.]. – Режим доступу: <http://dnz3.osvitakp.com.ua/index.php/metodychna-skarbnychka/446-rozvitok-movlennya-autichnikh-ditej-za-metodikoyu-nurievoji-l-g>.
9. Тарасун В. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом / В. Тарасун, Г. Хворова / За наук. ред. В. Тарасун – К., 2004. – 103 с.
10. Шульженко Д. І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей / Д. І. Шульженко. – К. : Слово, 2009. – 381 с.

Referens

1. Kupchak O. M. Systema logopedychnoi' korekcii' z dit'my iz rozladamy spektru autyzmu / O. M. Kupchak. – [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe.
2. Litvinova O. V. Shhodo pytannja systematyzacii' movlennjevyh porushen' pry autyzmi / O. V. Litvinova // *Logopedija*. – 2013. – № 3. – S. 48-51.
3. Logvinova I. P. Formuvannja komunikatyvnoi' potreby ditej z autyzmom u neverbal'nij vzajemodii' / I. P. Logvinova // *Zbirnyk naukovykh prac' Kam'janec'-Podil'skogo nacional'nogo universytetu imeni Ivana Ogijenka / za red. O. V. Gavrylova, V. I. Spivaka*. – Kam'janec'-Podil's'kyj : Aksioma, 2008. – S. 59-61.
4. Metodyky rozvytku movlennja ta spilkuvannja [Elektron. resurs.]. – Rezhym dostupu: http://www.autism-spectrum.org.ua/index.php/relations_therapy_uk.html.
5. Movlennjevyj rozvytok autychnoi' dytyny [Elektron. resurs.]. – Rezhym dostupu: <http://www.uaua.info/osobyete/autizm/article-10822-movlennjevyj-rozvitok-autichnoyi-ditini/>.
6. Pasjevina O. A. Mozhylyvosti inkljuzyvnogo navchannja ditej z rozladamy autystychnogo spektru / O. A. Pasjevina // *Molodyj vchenyj*. – 2013. – № 2 (02). – S. 99-104.
7. Rozhdestvens'ka M. V. Syndrom organichnogo autyzmu u ditej iz zatrymkoju psyhichnogo rozvytku / M. V. Rozhdestvens'ka // *Defektologija*. – 2002. – № 2. – S. 46-49.
8. Rozvytok movlennja autychnyh ditej za metodykoju L. G. Nurijevoi' [Elektron. resurs.]. – Rezhym dostupu: <http://dnz3.osvitakp.com.ua/index.php/metodychna-skarbnychka/446-rozvitok-movlennya-autichnikh-ditej-za-metodikoyu-nurievoji-l-g>.
9. Tarasun V. Konceptija rozvytku, navchannja i socializacii' ditej z autyzmom / V. Tarasun, G. Hvorova / *Za nauk. red. V. Tarasun – K., 2004. – 103 s.*
10. Shul'zhenko D. I. Osnovy psyhologichnoi' korekcii' autystychnykh porushen' u ditej / D. I. Shul'zhenko. – K. : Slovo, 2009. – 381 s.

Витюк Валентина, Тарасюк Людмила. Развитие речи детей с аутизмом как залог дальнейшего обучения в школе. Стаття посвящена исследованию путей развития речи детей с аутизмом, чтобы при возможности помочь им адаптироваться в социуме и получить начальное образование. В научной разведке выяснено сущность понятия аутизма, проанализированы виды состояния речевой сферы у детей с аутизмом, освещены разновидности нарушения процесса общения у детей с указанным нарушением психофизического

развития. В статье предложены наиболее распространенные средства альтернативной коммуникации, тренинги невербального общения с детьми с аутизмом, определены направления логопедической коррекционной работы.

Авторы рекомендуют обучение чтению детей с аутизмом осуществлять по звуковому аналитико-синтетическому методу с использованием таких способов чтения как буквенный, составляющей, состав → слово, целыми словами и обосновывают целесообразность применения предлагаемых методов и способов чтения. В исследовании определено, какие основные виды деятельности можно проводить с детьми с аутизмом в процессе обучения чтению, описана диагностика импрессивной и экспрессивной речи, уточнено составляющие диагностики каждого вида речи.

В выводах авторы статьи отмечают, что есть разные формы нарушения психофизического развития детей с аутизмом соответственно и разные уровни развития вербальной связной речи, учитывая указанные показатели, нужно осуществлять индивидуальный подход к таким детям, чтобы помочь им решить психолого-педагогические проблемы социализации в современном обществе.

Ключевые слова: дети с аутизмом, развитие речи, импрессивная и экспрессивная речь, средства альтернативной коммуникации, методы и способы чтения.

Vitjuk Valentyna, Tarasyuk Lyudmila. Language Development of Autistic Children as a Prerequisite for Further Training in Schools. The article investigates the ways of language development of autistic children to help them to adapt in society and to gain a primary education. The scientific exploration reveals the essence of the concept of autism analyzes types of speech in children with the autism, highlights the types of disruption of communication in children with this psychophysical development.

The article highlights the most common means of alternative communication, nonverbal communication training with children with autism, defined areas of speech therapy correction work. The authors recommend teach reading using the analytic-synthetic method, using methods such as reading the letter, part, whole words. The authors substantiate the feasibility of the proposed methods and ways of reading. In the study was determined that the main types of work can be done with children with autism in learning to read, described diagnosing for the expressive language, specified components of each type for diagnosis broadcasting. Teaching children with ASD how to communicate is essential in helping them reach their full potential. There are many different approaches to improve communication skills. The best treatment program begins early, during the preschool years, and is tailored to the child's age and interests. It also will address both the child's behavior and communication skills and offer regular reinforcement of positive actions. Most children with ASD respond well to highly structured, specialized programs. Parents or primary caregivers as well as other family members should be involved in the treatment program so it will become part of the child's daily life.

In conclusion the authors note that there are different forms of mental and physical violations of development of children with autism and different levels of verbal coherent speech, given these figures, it is necessary to carry out an individual approach to these children to help them solve psychological and pedagogical problems of socialization in modern society .

Key words: children with an autism spectrum, language development, alternative communication means, methods and ways of reading.